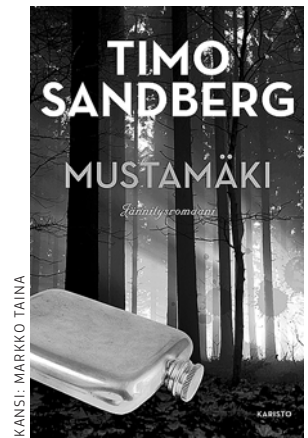

Suvun ja saunan tarinat

toivat Johtolangan

Timo Sandberg sukelsi *Mustamäki*-romaanissa oman suvun ja syntymäkaupungin historiaan. Lukijoiden ja kritikoiden kehumia kirja saa myös jatkoa.

Voi hemmetti! Ja mahdotoman paljon kiitoksia. Olen joskus yön hiljaisina hetkinä siitä palkinnosta haaveillut, mutta en ole pitänyt mahdollisena. Nykyään ilmestyy niin paljon korkeatasoisia dekkareita.”

Timo Sandbergin ensikomentit Vuoden johtolanka -palkinnosta 2014 olivat aidosti ilahtuneet, hämmästyneet ja vaatimattomat. Sen jälkeen hän sanoo olleensa ”kuin kermassa kelluva kissa”.

”Varsin pian ravistin liiat kermat pois ja aloin miettiä, mitä *Mustamäessä* luoduille henkilöille jatkossa tapahtuu. Luulen, että Johtolanka kan-

nustaa minua kirjoittamaan edelleen ja toivottavasti paremmin. Ehkä en vielä ole kirjoittanut parasta kirjaa-ni”, Sandberg pohtii.

Lahden kuuhuva 1920-luku

Sandbergin ura alkoi esikoisteoksella *Unta ei voi tunnustaa* vuonna 1990. Dekkaristina hän on ennen *Mustamäkeä* tullut tutuksi sarjastaan, jossa päähenkilöinä ovat poliisit Erkki Heittola ja Taru Lund.

Lisäksi Sandbergin tuotantoon kuuluu romaaneja, nuortenkirjoja, ammattiyhdistys- ja yrityshistoriikkeja, saunomisen MM-kisoista tunnetun Timo Kaukosen tarina sekä omaelämäkerrallinen romaani.

Mustamäki on hyppäys historialliseen dekkariin. Alaotsikko ”jännitys-

romaanin” kuvaakin *Mustamäkeä* hyvin, sillä sitä voi lukea myös historiallisena teoksena, jossa on jännityselementtejä.

Kirja sijoittuu sisällissodan jälkeiseen 1920-luvun Lahteen. Poliittiset ja yhteiskunnalliset jännitteet ovat pinnassa ja vaikuttavat myös poliisivoimien sisällä. Päähenkilö, etsiväkonstaapeli Otso Kekki, pyrkii pitämään politiikan erossa työstään, mikä ei ole aina helppoa.

Kireä aika näkyy tavallisten ihmisten elämässäkin. Mieli-piteet voivat olla jopa hengenvaarallisia. Oman lisänsä kuohuvaan vuosikymmeneen tuo kielto-laki ja sen myötä laiton pirtunpolto ja trokaus.

Mustamäellä sattuvat kuoleman-tapaukset liitetäänkin aluksi pirtupo-

KUVAT: OLLI TURUNEN

”Alun perin kuvittelin,
että isona minusta
tulee runoilija.”

”Luulen, että Johtolanka kannustaa minua kirjoittamaan edelleen ja toivottavasti paremmin. Ehkä en vielä ole kirjoittanut parasta kirjaani.”

☺ Johtolanka-perinteiden mukaisesti voittajan sormenjälki ikuistettiin hänen palkintodiplomiinsa. Operaatiota oli suorittamassa ylikonstaapeli Pentti Tarvonen Helsingin poliisin Ennalta estävän toiminnan toimintalinjalta. Palkintotilaisuus järjestettiin elokuvateatteri Orionissa Helsingissä 13. helmikuuta.

rukoiden välienselvittelyihin, mutta tärkeäksi johtolangaksi nousevat punaisten salaa jakamat lentolehtiset.

Kekin lisäksi keskipisteessä on Reunanpalstan asukkaiden kirjo saunottajista suutariin ja sontakuskiin. Sivujuonena kulkee myös Kekin romanssi venäläistaustaisen prostituoidun Veran kanssa.

Mustamäki henkilökohtaisessa huipputriossa

Sandberg tuntee duunarin elämää myös omakohtaisesti. Hän lopetti koulun 14-vuotiaana ja teki töi-

tä muun muassa metsätyömiehenä, maalarina ja levyseppänä.

Opintojen pariin hän palasi Kiljavan ammattiyhdistysopistossa. 1970-luvulla Sandberg päätyi taikaisin työelämään Metallityöväen liittoon, jossa hän teki pääasiallisen uransa järjestötoimitsijana aina eläkkeelle siirtymiseensä asti vuonna 2006.

Eri elämänvaiheilla on ollut vaikutuksensa kirjoittamiseen.

”Olen nähnyt niin paljon ja monenlaisia ihmisiä, että on helppo kirjoittaa erilaisista ympäristöistä.”

Sandberg sijoittaa omalla rankinglistallaan *Mustamäen* läheisimpien kirjojensa joukkoon.

”*Elämänluukku* vuodelta 2009 on nuoren pojan kasvutarina ja siinä on omaelämäkerrallisia aineksia. *Unta ei voi tunnustaa* on tärkeä esikoiskirjani. *Mustamäki* sisältää itselleni läheistä ainesta ja on siksi merkittävä.”

Mustamäki syntyi vaihtelun tarpeesta.

”Olin kurkkuaani myöten täynnä komisario Heittolaa”, tunnustaa Sandberg.

”Olin kirjoittanut hänestä seitsemän kirjaa. Heittolaa oli ammuttu, enkä itsekään tiennyt, selviääkö hän.”

Runoilija ja tyttökirjailija

Sandberg kokee olevansa dekkaristi.

”Nyt sanon sen ylpeydellä. Kun esikoiskirjani tuli ulos, oli jotain hasua asennetta dekkareista kirjallisuutena.”

Hän myös itse lukee mielellään dekkareita. Haastattelun aikaan meillä on Marko Kilven uusin. Jo Nesbøn ja Pasi Lönnin Sandberg mainitsee myös lukulistaltaan.

Nuorena Timo Sandberg kirjoitti runoja. Niillä hän sai ensimmäisen julkaisunsa Nuoren Voiman Liiton antologiaan *Himo aamuisiin korsin*.

”Joskus harmittaa, etten jatkanut runojen kirjoittamista. Alun perin kuvittelin, että isona minusta tulee

runoilija. Koulunkäynti alkoi kiinnostaa vasta paljon myöhemmin”, Sandberg hymähtää.

Sandberg kertoo irrottautuvansa edellisistä teoksista kirjoittamalla jotakin aivan muuta. Siten ovat syntyneet niin historiikit kuin nuortenkirjatkin.

”En olisi ikinä kuvitellut rupeavani tyttökirjailijaksi”, Sandberg hekottaa.

Kimmokkeen ratsastuskoulusta kertoville nuortenkirjoille antoi leikkilinen sanailu oman tyttären kanssa. Isä moitiskeli tyttöjen lukemia hevospkirjoja kehnoiksi ja tytär tokaisi, että ”kirjoita parempia”.

”Kirjoitan, mitä mieli tekee”

Mustamäkeä on kehuttu sen elävästä ja tarkasta ajankuvasta. Myös Johtolanka-raati kiitti historian heräämistä eloon. ”Mukana ovat kaikki rosot ja aistimukset hajuja myöten”, totesi raati perusteluissaan.

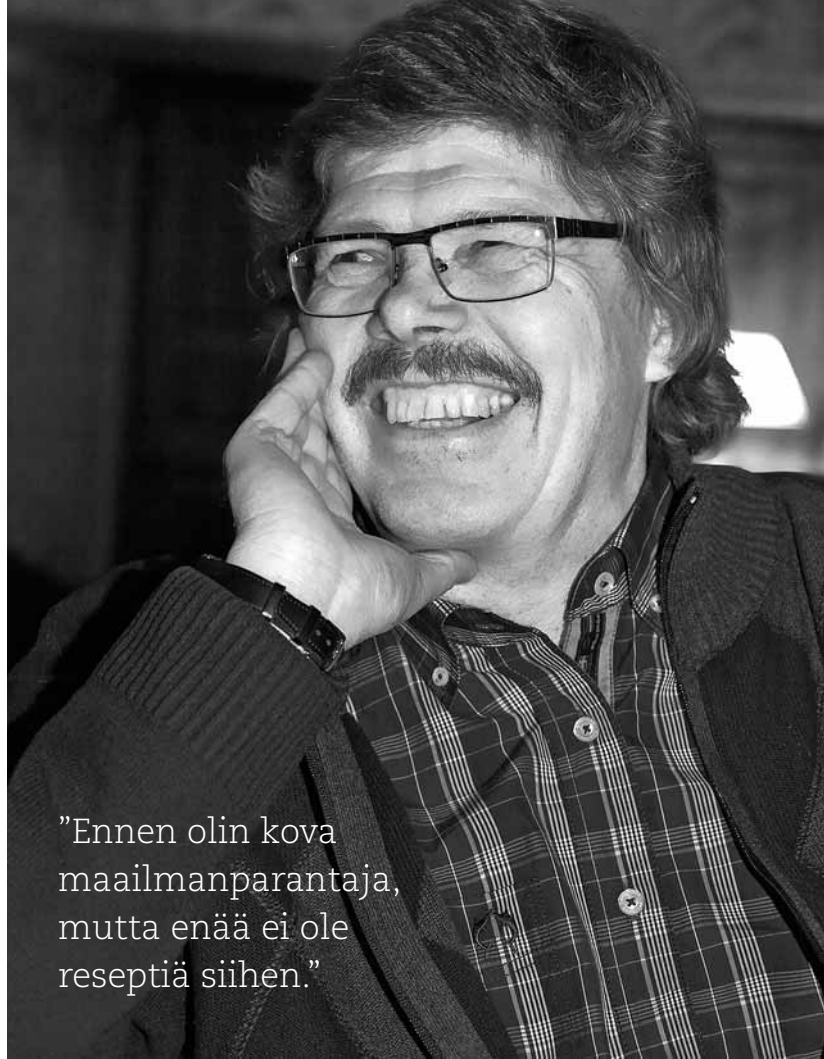
”Kriittisen korkeakoulun kirjoittajakoulussa Matti Paavilainen muistutti pitämään kirjoittaessa kaikki aistit mukana. Lisäksi Patrick Süskindin kirja *Parfyymi*, jossa tuoksut ja niiden kuvailu ovat keskeisiä, teki minuun aikanaan aikamoisen vaikutuksen”, Sandberg kertoo.

Kriittisen korkeakoulun pääsykoikeista juontaa myös muita Sandbergille tärkeitä kirjoitusoppeja.

”Meidän piti hemmetinmoisella vauhdilla kirjoittaa eri aiheista, joita ladeltiin peräjälkeen. Sitten sekaan heitettiin kysymyksiä, kuten eläkö äitinne tai isänne. Neuvo oli, että jos vanhemmat elävät, ei uskalla kirjoittaa, niin kuin todella ajattelee.”

”Silloin päätin, että kirjoitan, miltä tuntuu, ja mietin jälkepäin.”

Periaatettaan Sandberg on joutunut testaamaan useampaan otteeseen. *Rautapääsäskyssä* (2000) paikana oli Sandbergin tuolloinen kotikaupunki Järvenpää, jonka kunnallispolitiikkaan hän osallistui. Kirjassa ruodittiin melko rajusti kunnallisen

”Ennen olin kova maailmanparantaja, mutta enää ei ole reseptiä siihen.”

päätöksenteon kuvioita. Järvenpään kunnallispolitiikkaa käsiteltiin myös romaanissa *Pöllön huuto* (2007), jossa murhattiin kaupunginjohtaja.

Yleisessä saunassa

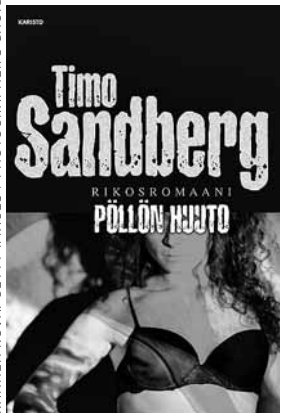
Mustamäen tarinassa on mukana todellisia tapahtumia ja sen henkilöillä on esikuvia, jotka ovat oikeasti olleet olemassa. Kirja on faktan ja fiktion verkkoa.

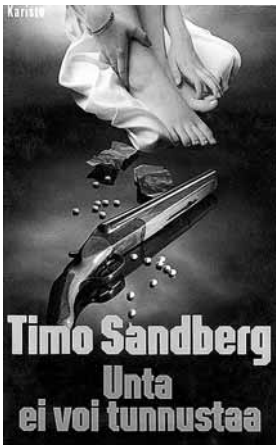
”Pohjana ovat todelliset asiat, joita kehitin eteenpäin. Kävin pikkupoikana isän kanssa yleisessä saunassa, jossa tarinankertomisen perinne oli vahva. Siellä kuuntelin ukkojen tarinoita”, Sandberg muistelee.

Tarinat painuivat mieleen. Lisänä olivat äidin ja isän kirjoittamat muistelukset.

”En tiennyt, paljonko muistan tarinoita, kun aloin kirjoittaa. Enkä tie-

KANNEN KUVA: GETTY IMAGES / PHOTOGRAPHER'S CHOICE RR

KANSI: KAUKO ALLEN

Timo Sandberg

(s. 1946)

Romaanit

- 1990 Unta ei voi tunnustaa
- 1991 Uuden syntymän koti
- 1993 Sijaissankari
- 1996 Kyyhkysen veri
- 2000 Rautapääsäsky

Erkki Heittola & Taru Lund -sarja

- 2002 Kihokki
- 2006 Pahan morsian
- 2007 Pöllön huuto
- 2009 Pirunpesä
- 2010 Dobermanni
- 2011 Kalmankokko
- 2012 Vainooja
- 2014 Kärpäsvaara

Historiallinen dekkari

- 2013 Mustamäki

Omaelämäkerrallinen romaani

- 2009 Elämänloukku

Nuortenkirjat

- 1992 Yölaukka
- 1994 Jäähyväisratsastus
- 1997 Sumuhevonen
- 1998 Ratsastuskoululla tava-
- taan! (edellisten yhteisnide)
- 2005 Kaviopolkka (yhdessä tyt-
- tärensä Marin kanssa kirjai-
- lijanimellä Mari Timonen)

Muita teoksia

- Useita ammattiyhdistys- ja yritys-
- historiikkeja
- 2012 Saunamestari: Timo Kau-
- kosen tarina

dä, paljonko muistan lisää uutta kir-
jaa varten.”

Sandbergin äidinäiti oli saunotta-
ja, kuten *Mustamäen* Hilda, ja äidin-
isä suutari, kuten Hildan mies Aug-
gust. Vuoden 1918 tapahtumat jätti-
vät jälkensä niin äidinisään kuin ta-
rinan Augustiinkin. Elämää ei enää
kestänyt ilman viinaa.

Sandbergin isänisä puolestaan
kuului punakaartin torvisoittokun-
taan, mistä siirtyi kirjan Augustille
trumpetinsoitto. Työkansan toimit-
tajana työskennellyt eno löytyy pu-
naisten lentolehtisiä kirjoittavan Is-
mon taustalta.

Lahtelaiset tunnistavat teokses-
sa myös henkilöitä ja paikkoja. Son-
takuski Jepulis Benjami on ollut oi-
keasti olemassa, ja useimmat hänes-
tä kertovat osuudet kirjassa ovat tot-
ta. Kaikkien ajoitus ei tosin välttämät-
tä ole aivan tarkka.

Reunanpalsta ja Kiirolan sauna
ovat todellisia paikkoja, joista kum-
paakaan ei enää ole olemassa. Reu-
nanpalstan paikalla on nykyisin os-
toskeskus Trio.

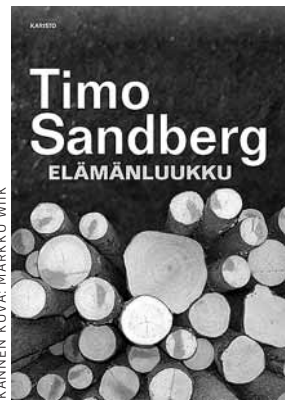
Suvun ja saunan tarinoiden lisäk-
si Sandberg kävi tutkimassa tausto-
ja muun muassa Kansanrunousar-
kistossa ja Lahden museossa ja luki
muistelmia ja vanhoja lehtiä.

”Kun tarinassa on jotain läheistä,
tekstiin saa enemmän sisältöä. Tun-
tuu, että voi paremmin mennä ihmis-
ten nahkoihin”, Sandberg pohtii.

”Kipristelen useita päiviä, että pää-
sen aikaan ja tunnelmaan. Sitten kun
pääsee nahkoihin, tekstiä vain virtaa
läpi. Se on parasta kirjoittamisessa.
Silloin ei pidä pysähtyä, vaan täytyy
hakata tekstiä ja korjailla vasta myö-
hemmin.”

Heikompien puolesta

Mustamäki on osa historiallisen dek-
karin buumia, josta oli merkkejä vii-
me vuoden aikana julkaistuissa kir-
joissa. Sandberg ei usko, että usei-
den menneisyyteen sijoittuvien dek-

KANNEN KUVA: MARKKU WIKI

karien ilmestyminen samoihin aikoi-
hin olisi pelkkää sattumaa, vaan et-
tä ajassa liikkuu jotain, johon kirjai-
lijat tarttuvat.

Monet kirjat sijoittuvat Suomen
murrosaikoihin, kuten vuoden 1918
jälkeisiin vuosiin tai sota-aikaan.
Sandberg näkee näille ja nykyajalle
yhteisenä isot muutokset yhteiskun-
nan rakenteissa.

”Me pidämme historian murroksia
luonnollisena kehityksenä. Sen ajan
ihmisille hyppäykset olivat isoja. Jo-
kin ammatti katoaa ja toinen nou-
see. Samanlaista valtavaa muutosta
on nytkin noussut esiin.”

Sandbergin otteessa näkyy pyrki-
mys tasapuolisuuteen. Hän kertoo
tavallisista ihmisistä lämmöllä ja ar-
vostuksella. Etsiväkonstaapeli Kekki
tavoittelee oikeudenmukaisuuden
ihannetta.

”Ennen olin kova maailmanparan-
taja, mutta enää ei ole reseptiä siihen.
Vanhemmiten huomaa, että on ollut
aika yksiviivainenkin”, Sandberg hy-
mähtää.

Paljon ei Sandbergia kuitenkaan
tarvitse houkutelua pohtimaan nyky-
yhteiskunnan menoa.

”Sellainen yhteiskunta on vahva,
joka huolehtii heikommista. Jos jot-
kut putoavat kelkasta ja tuloerot kas-
vavat, tulee yhteiskunnalle vaikeuk-
sia. Puhumattakaan niistä ihmisistä.”

”Esimerkiksi nykyinen puhe nu-
orisotakuusta on höpöhöpöhommaa.
Siitä puhuttiin jo 1970-luvulla, eikä se
ole edennyt. Ei oteta todellista vas-
tuuta. Säästetään sieltä, mikä tulevai-
suudessa tulee kalliiksi”, Sandberg in-
nostuu.

Palkintoraadin perustelut

Timo Sandbergin *Mustamäki* on ansiokas sekä dekkarina että historiallisena romaanina.

Kirjailija on tehnyt taustatyönä erinomaisesti. Sisällissodan yhteiskunnallinen vastakkainasettelu näkyy ja tuntuu ihmisten elämässä 1920-luvun Lahdessa. Ajankuvaus on yksityiskohtia myöten tarkkaa ja elävää. *Mustamäki* kertoo historian vaiheista siten kuin aikalaiset ovat niitä eläneet. Mukana ovat kaikki rosot ja aistimukset hajuja myöten. Historia herää eloon tavallisten ihmisten kautta.

Parhaiden kirjojen tapaan *Mustamäen* ihmiset jäävät elämään lukijan mielessä. Henkilöt ovat moniulotteisia, aidosti särkikkäitä ja psykologisesti uskottavia. Sandberg kuvaa hahmojaan lämmöllä, ymmärtämyksellä ja arvostuksella. Erytymänsä ansaitsee eläytyvästi kuvattu lapsen näkökulma tapahtumiin.

Dekkarina *Mustamäki* on realistinen ja aito. Jännitys syntyy kiihkeän ajan poliittisista ristiriidoista. Niiden aiheuttamat väkivaltaiset tapahtumat pulpahtelevat luontevasti esiin tarinan käänneissä ja vievät kerrontaa eteenpäin ilman, että jännitysjuonta alleviivattaisiin.

Raadin mielestä kirjailija on noussut tarinankerronnassaan uudelle tasolle ja kirjoittanut tähänastisen uransa parhaan kirjan.

Palkintoraadiin kuuluivat **Jari Hanski**, **Katriina Harviainen** ja **Jussi Lähde**.

Tänä vuonna sekä Vuoden johtolanka -palkintoon että Vuoden esikoisdekkari -kunniakirjaan sisältyi myös rahapalkinto. Crime Time -osuuskunta lahjoitti Suomen dekkariseuralle kaksi 1 200 euron rahapalkintoa jaettavaksi edelleen Johtolanka-voittajalle ja parhaalle esikoisdekkarille.

Kirjoissaan hän pyrkii kuvaamaan asioita, ei saarnaamaan, ja jättää johtopäätökset lukijalle.

"Kekistä halusin luoda poliisin, joka ei ole yksisilmäinen, vaan on nähnyt monenlaisia kuvioita ja osaa ottaa kaikki ihmisinä."

Tulevaisuus työtä täynnä

Sandbergilta on ilmestynyt jo *Mustamäen* jälkeen uusi Heittola-kirja *Kärpäsvaara*. Tauko Heittolasta tekikin Sandbergin mukaan hyvää. Hän pohti uudella innolla ja jopa kolmen lääkärin konsultaatioavulla komisarion selviytymistä ja päätyi pitämään miehen hengissä. Kirjailija lupaa, että *Kärpäsvaaran* jälkeenkin Heittolan tarina todennäköisesti jatkuu.

"En tosin tällä hetkellä tiedä miten. Vanhan kokemuksen perusteella ennakoin, etteivät Heittola ja Taru jätä minua rauhaan. Ne tulevat unes-

sa kuiskuttelemaan, sitten saan jonkin idean ja pomppaan keskellä yötä kirjoittamaan sen ylös."

"Heittolan on hankala kusta vastatuuleen, mutta ei se kaveri ihan huonossa hapessa ole. Kävelee koiran kanssa metsässä, saa hyötyliikuntaa omakotitalon hommista ja piristyy aina, kun tulee haasteita niin töissä kuin Tarunkin kanssa. Jossain vaiheessa se tulee remontoimaan omakotitaloa ja koettaa hoitaa myös vaikeampaa haastetta eli korjata naisuhteensa kuntoon", veikkaa Sandberg.

Seuraava Heittola saa kuitenkin odottaa vuoroaan. Myös menneisyyden lahtelaiset alkoivat ilmaantua Sandbergin öiseen alitajuntaan. Otso Kekin tarina jatkuu, mutta ajassa siirrytään eteenpäin.

"Olen pitkälti kirjoittanut jotain, mistä toivottavasti tulee toinen kirja", Sandberg muotoilee. ■